

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Ágoston Mihály 90 éves*

Ágoston Mihályt köszöntöm 90. születésnapján, s máris bejelentem, nem leszek tárgyilagos. Ennek egyik oka, hogy nem vagyok nyelvész, és amikor munkásságát méltatom, a személyes élményeimre, az érzéseimre hagyatkozom. Ráadásul minden, amit nyelvész-tevékenységéről mondhatnék, pusztá szakirodalmi hivatkozás lenne, még akkor is, ha én voltam a szerkesztője A magyar halmaznevek című impozáns doktori értekezésének (ÁGOSTON 1993). Szeretjük azt mondani, hogy a kisebbségi élethez nem társulnak olyan jelentések, mint kevesebb, nem teljes értékű, de ez gyakran nem így van. Elmondani sem lehet, milyen érzés, amikor valaki megír egy eredeti rendszerben elgondolt, alapos tudományos munkát, s a környezetében nem talál olyan társat, aki érdemben hozzá tudna szólni, akivel párbeszédhelyzetbe kerülhetne. Erre döböntem rá, amikor végigolvastam húszévi kutató- és gyűjtőmunkáját tartalmazó értekezését, amelyben egy új szófaj, a halmaznevek bevezetését kezdeményezi és indokolja. Olyan nyelvezettel írta meg, amely mindenki számára érthető; felépítése, gondolatmenetének logikája pedig makulátlanul következetes. Mi, nem nyelvészek azt tanulhatjuk meg belőle, hogy nyelv és gondolkodás mennyire szorosan és elválaszthatatlanul összefügg.

A logikai szigor és a pontosság jellemezte Ágoston Mihályt tanárként is, amikor Magyar mondattan című tárgyát, egykori tanítványaként állíthatom, az akadémiai leíró nyelvtannál jobb, átláthatóbb rendszerben tanította. Éppen azt nyújtotta nekünk, amire szükségünk volt: a biztonságot. Annak a tudatát, hogy a világban minden megnevezhető, mindennek rendje van, ha logikusan gondolkodunk és okosak vagyunk, minden kétely eloszlik körülöttünk. Ezenkívül kiválóan motiválta hallgatóit. Házi feladatként minden héten bonyolultabbnál bonyolultabb ágrajzok elkészítésére biztatott bennünket, s mi, hallgatói részt vettünk a játéokban: egyre összetettebb feladatokat adtunk a tanár úrnak, aki hétről hétre átnézte és javította a feladványainkat. Sohasem késett velem, sohasem történt meg, hogy nem hozta a javítást. Izgalmas rejtvényfejtéssé vált a mondattan, nekünk, diákjainak úgy tűnt, számára is kihívást jelentett. Ha nem vettem volna részt ebben a munkában, talán sohasem figyelek föl rá, hogyan építi fel a mondatait Krúdy Gyula vagy Déry Tibor, mert a legszebb bonyolult mondatokat ők írták a magyar irodalomban.

A helyesírásórákért pedig nem lehetünk eléggé hálásak Ágoston Mihálynak. Igaz, ezeken az órákon csillogtatta leginkább sajátos humorát, amelyet sokan iróniának véltek, és az is igaz, hogy sajátos osztályozási rendszere is itt nyilvánult meg leginkább. Gyakran írtunk tudásfelmérőket, és egy alkalommal így dicsérte meg egyik évfolyamtársamat: gratulálok, kolléga, sokat fejlődött, most már egyest érdemel. Mert nem elég, hogy egy egytől tízig terjedő skálán osztályozott bennünket, néha a negatív tartományokba is besorolta a dolgozatokat, hosszú út vezetett a mínusz kettőtől a bukó osztályzatig, az ötösig. Azért pe-

* Elhangzott 2018. október 24-én Újvidéken, az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének napján.

dig még hálásabbak lehettünk, mert tudósi munkáját beépítette az oktatási munkába is. Tevékenyen rész vett ugyanis A magyar helyesírás szabályai 11. kiadásának elkészítésében, és mi már a 11. kiadás újdonságait tanultuk, amikor még néhány évig hivatalosan a 10. volt érvényben. A 11. pedig jó sokáig kitartott, és kitart ma is, a 12. minimális változásokat hozott. A 11. kiadás megjelenése után pedig könyvet írt a magyar helyesírás rendszeréről Helyesírásunk hiteléért címmel (ÁGOSTON 1986), és majdhogynem terjedelmesebb listát tett közzé a szabályzatban található hibákról és esetlegességekről, mint maga a szabályzat volt. Hogy mennyire hatékonyan és jól tanította a helyesírást, azt az is bizonyítja, hogy régebben, kiadói szerkesztő koromban, ha megláttam egy kéziratot, azonnal tudtam, ki volt Ágoston-tanítvány. Mint egy szabadkőműves-páholy, úgy működik ma is azoknak a tábora, akik a kézírataik alapján egymásra ismernek.

Az alkalmazhatóság a másik kulcsszó, amelyet tanári és tudósi pályáján következetesen érvényesített. Évtizedeken keresztül írta cikkeit a médiában megjelenő vagy elhangzó fogalmazási nyegleségekről, a hírekben elhangzó tükörfordításokról és egyéb nyelvi pontatlanságokról. És nem zavarta, hogy százszor kell ugyanazt elmondania, abban a hitben írta helyesbítéseit, magyarázatait, hogy előbb-utóbb megragad azoknak a tudatában, akik a művelt köznyelvet nap mint nap közvetítik, vagy közvetíteniük kellene.

Gyakran olyan humorral írt, amit csak kevesek tudnak értékelni, de akik megértik, azok máig megjegyzik, és nagyon nagyra tartják. A Kézikönyv a magyar médiamondatról című könyvéből idézem egyik példáját:

„*Szerelmes* üzletemberek?

Az összejövetelen [...] belgrádi, újvidéki, niši, zágrábi, rijekai, dubrovniki, eszéki, ljubljani és maribori, valamint szkopjei és podgoricai üzletemberek adtak találkát szarajevói és mostari kollégáiknak.

Régóta kialakult köznyelvünkben a jelentésmegoszlás: szerelmespárok **találkát** adnak egymásnak, míg közéleti vagy akár magánéleti egyéb kérdések megbeszélésére szervezettek vagy egyes emberek **találkozóban** szoktak megállapodni (ez a megkülönböztetés a szavak hangulatában is alkalmasnak bizonyult).

Ma, sajnos, az sem egészen új, hogy állami, sőt diplomáciai, akár nemzetközi **találkozók** jelölésére is a bizalmas és kissé játékos stílusértékű **»találka«** szót találjuk a média nyelvében, de éppen ezért kell újjólag is fölhívunk a figyelmet a szófunkció különbségére. A megtévesztő jelenség elhárítását nem teszi szükségtelemmé, hogy már kezdjük megszokni a szóhangulat figyelmen kívül hagyását, mert anyanyelvi kommunikációnk szegényedését jelenti ez az elmosódás, és egyfajta egyhe köznyelvi nyegleséget, mely rendszerint magával hozza (és hozta is) a többi hasonló esetet. Például nemrég hallottam magyar politikus tévéinterjújában: **»kiszúrtak a választópolgárokkal«** – helyett: **félrevezették, elbolondították, megkárosították, megtévesztették, rászédtek stb. a választópolgárokat»** (ÁGOSTON 2008: 126).

Olyan időkről beszélek, amikor a nyelvművelésnek még volt hitele, még nem tudtuk, hogy emberi méltóságunkat csorbítja, ha ránk szólnak, ne mondjunk már *keszá-t nejlonzacsakó* helyett, szóval, amikor még azt hittük, ahogy például már Kosztolányi is hitte, hogy anyanyelvünket egy életen át tanulunk kell. Abban a letűnt hőskorban úgy gondoltuk,

a művelt köznyelvet nem születésünkkel együtt kapjuk, hanem tanulnunk kell. Ezért szorgalmasan olvastuk ÁGOSTON MIHÁLY nyelvművelő írásait. Közben valahol reméltük, hogy tanulunk is valamit. Sose felejttem el viszont azt a pillanatot, amikor a Tanár úr a magyarországi rendszerváltás tájékán egy alkalommal a Kossuth rádió híradójában talált javítandó példát. Valami elemi boldogság járt át, hogy lám, senki sem tévedhetetlen, az addig tökéletesnek gondolt anyaországi nyelvhasználaton is találni repedéseket.

Amikor most, 90. születésnapján engem ért a megtiszteltetés, hogy köszönthetem, feltétlenül szeretném felidézni azt a polgári habitust is, amely teljes lényéből sugárzott. Szikár alakját, ahogyan kalapját megemelve köszön hallgatóinak, megelőlegezve a bizalmat kollégának és kolléganőnek nevezve bennünket. Szívesen mondanám, hogy tanárként olyan szeretnék lenni, mint ő. De ez lehetetlen. Aki ismeri, tudja, milyen egyedi jelenség. Így csak annyit tehetek, hogy a nyilvánosság előtt is elmondom: számomra ő volt és maradt a Tanár. Magyar T-vel. Isten éltesse 90. születésnapján!

Hivatkozott irodalom

ÁGOSTON MIHÁLY 1986. *Helyesírásunk hitelért*. Forum Könyvkiadó, Újvidék.

ÁGOSTON MIHÁLY 1993. *A magyar halmaznevek*. Forum Könyvkiadó, Újvidék.

ÁGOSTON MIHÁLY 2008. *Kézikönyv a magyar médiamondatról*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

TOLDI ÉVA
Újvidéki Egyetem

Péter Mihály 90 éves*

Az Általános nyelvészeti szakosztály mai ülésén Péter Mihály professzor urat köszöntjük 90. születésnapja alkalmából.

Megtisztelő számomra, hogy én mondhatom a laudációt, hiszen Péter Mihály tanár úrral az ELTE-vel való kapcsolatomban kezdettől, több mint 46 éve ismerjük egymást. Ő mindig megmarad nekem tisztelt és szeretett tanáromnak, bár az 1980-as évek elejétől, amikor négy év középiskolai tanárság után visszakérültem a bölcsészkarra, egyben nagyra becsült kollégámmá is vált. Az 1996 és 2016 közötti időszakban, amikor a Magyar Nyelvtudományi Társaságban ő volt szakosztályunk elnöke, titkárként dolgoztam mellette. Úgy gondolom, hogy tandemünk ez alatt a húsz év alatt mindvégig nagyon jól működött: a tanár úr bölcsessége és ítélőképessége, valamint az én szervező tevékenységem jól egészítették ki egymást. Péter Mihály tanár úrtól vettem át tehát a stafétabotot, amikor 2017-ben ennek a szakosztálynak az elnöke lettem. Számomra az ő tevékenysége ebben a tekintetben is mintaként szolgál.

Hadd szóljak először néhány szót ünnepeltünk pályájáról!

Péter Mihály 1928. november 8-án született Budapesten. Egyetemi tanulmányait angol–oros tanárszakos hallgatóként egyetemünk elődjén, a Pázmány Péter Tudományegyetem-

* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Általános nyelvészeti szakosztályának 2018. november 20-i ülésén elhangzott köszöntés rövidített változata.